

uaster in Saxa, Jnngemar sammæstätz, Stenniørn i Bodum, Joen sammastätz, Sigurder sammastätz, Wibønn in Bodum, Torbiørnn sammastätz, Larus in Næsieby, Mattz inn Westerby, Jllienn sammastätz, Oluffuer sammastätz och Brunnter in Kyrckioby. Till thess mera wittne bedes jag goda manna inncigle *meth* minno inncigle, som ær herra Jønnsæ, kyrckio herranns inn Söderbyærckum, och Magnuse Ennbjørsonns, fougtenns in Dalom. Datum anno Domini m^occc^ol^o quarto apud eccleciam Suderbijærcka schripitt quarta feria ante festum sanncte Mattiæ apostoli.

5003.

1354 Febr. 24.

Norberg.

Konung Magnus utfärdar bergsordning för Norbergs bergslag.

Afskr. från senare hälften af 1300-talet i Cod. E 215 i Ups. Univ. Bibl. (tr. hos Klemming, Småstycken på fornsvenska, s. 135 ff.). Några varianter äro anförda från: 1) Kongl. Stadgar etc. ang. justitien och hushålln. wid bergwerken och bruken (1736), s. 6 ff. (tr. möjligen efter orig., men trol. efter ofvanstående handskr.) [A]; 2) Riksregistraturet 1523—29, f. 93 f. (tr. i DD I, s. 24 ff.) [B]; 3) Riksregistraturet 1523—29, f. 297 f. (tr. i DD I, s. 26 ff.) [C]. — Jfr Geete, Fornsvensk bibliografi, s. 186.

Wi¹⁾ Magnus, *medh* Gudz nadh Swerikis konunger, Norghis oc Skane, wiliom, at thet scal allom mannom witerlikt wara, at wi aff wara serdelis nadh hafwm vnt *bergxmannomen* a Noreberge thænna ræt oc stadhga, som hær æpter følger:

Fførst haffom wi stat ok skipat, at tolff sculu wara the som fore *bergheno* sculu standa oc thera rææt wæria oc fulfөлghia i allom lutum som hær er wtscriwat i brefweno, oc thøm tolff scal war foghote *nempna* the som han weet besta oc skælekista wara.

Biudhum wi allom mannom badhe mestarmannom oc adhrum, at hwar i sin stadh öse *gruona* oc rense wtuæghin,²⁾ som aff *gruone* gaar. Hwar ey gør thet hafwi fore giort then ægholot han i *gruone* æghir vtan han nyute serdelis wara nadh.

Hwar som nya *opgerdher* wardha hedhan fra optakna ælla oc hafwa hær til warit j bonda skoghum, som widh *berghit* *liggia*, tha scal then som optaghit hafwer halft afrath göra thøm som æghandin er oc æy swa fult affrath som hær til hawer warit, ok scal hwar man nyuta sina *opgerdher* liko wel at han æy idhe *bergx* bygning, æ medhan³⁾ han ther ræt aff gør.

Jtem ma ængen then a *bergheno* siter vtan ensampne mestarmennene noghor thing at kōpa oppa thet at han sculi thøm ater wt manga oc dyrra sælia widher hwars thera thre marker oc a thet han kōper, oc thet scal war foghote wt taka. Oc malsæghiande rættin i thænna sak wiliom wi thet the for:de tolff sculu hafwa.

Jtem staddum wi, thet æy sculu flere wara the som øøll sælia a Gambla Bergheno en fyre, the som waar foghote ther til skipar. Æy magho the oc noghrom ærfwodhis mannom øøl sælia noghon dagh, vtan vm helgha dagha fra thy høgh-messa er sagdh oc ther til sool *berghas*, æy oc før torgh ælla ting er haldit. Hwilken aff thessom fyrum man ælla kona øøl sæl før æller sidhan bōte thre mark hwart sin han wardher ther til wnnen. Ffindz oc noghor then som øøl sæl vtan thesse fyre for:de, bōte oc thre mark fore hwarior sin.

¹⁾ C börjar med: 'In nomine Domini amen'.

²⁾ B: 'watawæghen'; C: 'oc vathwægen'.

³⁾ A: 'i dhe bergxbygning å medhan'.

Jtem wm noghor hiælp kan læggias til *bergx mennena*, tha sculu smidhi, forslaghara oc blasara tridhiungen wtgywa *medh* mestar mannomen j the samu hiælp; oc sculu Wikaberg, Lindabergh oc jarnhyttonar a Silbergheno samw lagh oc ræt at hafwa som Norebergh hawer, oc the hiælp, som aa lægx, sculu the som boa a thessom berghomen wtgøra *medh* Norebergs mannum oc swa alt annat som til thærra biudz *medh* konungx brefwm.

Jtem vnum wi *bergx*mannomen *medh* thesso waro brefwe, at the sculu ængom gingerd gøra hedhan fra, vtan moot siælfwm konunge, tha han komber, æller oc the som konungx dom hawa, tha han wil siin rætta ting halda¹⁾ æptir thy som tha sæghia hans breff til.

Jtem magho æy leghodrengia eller legho konur løes ganga vtan the sculu ærfwodha oc erwodhis løn taka, ther som thøm biudz, aff halfwo are æller helo oc enga ledz minna. Wilia the oc ey erwodha, tha thøm biudz løn, tha maa foghaten thøm i kistona leggia, ther til the erwodha wilia.

Jtem løper løsker man ella kona bort aff *bergheno*, tha maa then som tholen man eller konu lekt hafwer eller staat han lofleka ater taka oppa *berghit*, hwar han kan finnas. Sætir han sigh til wærio, wari ogiilt alt *thet* han faar oc the han wæria wilia oc twægiilt²⁾ *thet* oppa thøm gørs, som han tagha wilia. Ok ma thæra handa folk ey fore noghrum manne landboo eller noghra handa erwodhis hion wara vtan *berghit*, vtan *thet* findz, at the swa mycla jordh egha, at the magha bønder a byggia, æller at the fadherløsom barnom æller modherløsom fore standa.

Jtem hwar som war foghote finder a *bergheno*, at ogiilt jarn smidhas, tha scal han ridha thiit *medh* twem mannom oc vægha *thet* jarnit. Wæggher *thet* ey fult, swa at tiughu oc fyre osmunda vægha eth pund, tha bøte smidhin xl:a mark, vtan hosbondin hafwi fangit honom oræt bisman eller oc wilde honom æncte faa. Findz *thet* at swa er, bøte tha hosbondin fyretighi mark oc smidhin wari sakløs.

Hwilken æy wil fara *medh* foghatenom, som nempder wardher, til at wtleta *thet* som nw er sakt, bøte thre mark,³⁾ vtan han lagha forfaal hafwer. Menar oc hosbondin eller smidhin foghatenom at vægha iarnit, bøte xl:a mark. Konber oc noghor *gerning*⁴⁾ thera mellom, tha wari alt ogiilt *thet* bondin eller smidhin faa, oc gørs drapp æller saar a foghotan eller hans følghe, wari ther edzøret brutit.⁵⁾

Jtem ma engen vtan foghotans eller thera tolff, som førra æra sagdhe, serdelis loff oc minne⁶⁾ *medh* noghro kram æller adhrum tholikom thingum, som i torghbodum plægghas sælias, længer en twa dagha⁷⁾ a *bergheno* sittia widher hans thre mark oc aa the han sæl.⁸⁾

Jtem hafwer noghor mesterman minna i noghro hytto en attunda delen, vtan

1) C: den sista bisatsen saknas och inskjutes: 'Thå kan ingen frij varda'.

2) C: 'oc gilth med allom them honum wilia tagha'.

3) C tillägger: 'huar sin honum varder tilsagt'.

4) C tillägger: 'oc affwærkat'.

5) C tillägger: 'Item må ingen vthan fogten oc thenne xii, som før ære nampde, thenne sak vtethe'.

6) C har endast: 'Fframdeles må oc ingen vthan loff oc mynne'.

7) C tillägger: 'j vijkone, som ær søndagen oc torsdagen'.

8) B: 'weder theres iii öre aff *thet* them hafde medt fara'.

han late then luten adhrum jnnan en manath, sidhan han er ther til laghleka manadher,¹⁾ tha scal then sami luten ewærdelika konunge til høra.

Kærir noghor man oppa løskan man, tha scal han stempnas til thing medh threm mannom. Komber han oc faar then, som borgha wil fore han, thet han ey bort løpe for thry lagh thing, som haldas innan thre vikur, som ther nest koma, oc thet han gøri likt fore siin brut æller oc wæri sigh medh laghum, thet er wel. Er han oc stempder, som fœrra er sakt, oc wil ey koma eller komber oc faar æy borghara, tha ma war foghote widher hanum taka oc han gøma, ther til han hawer likt giort.²⁾

Jtem hwilken aff bergxmannomen noghon jarn malm finder i noghrum stadh oc bær sigh ther at blasa foghatenom oc thøm xii owitandis oc ey aat spordom, medhan wi hafwm thøm i hender sat at skodha oc skilia giilt jarn aff ogiildo, tha scal han bœta sina thre marker.³⁾

Jtem hwar som wardher fangin medh oloflekom wapnom, hafwi fore giort wapnen oc aff thre mark.

Jtem wiliom wi, at jdhur kista scal bygias innan sex vikur æpter thet thætta breff er læsit oc alt idherleka oppe haldas widher idhra bergxmanna xl marker.

Thætta breff war giort oc giwit a Noreberghe areno æpter Gudz byrdh m^occc^ol^o oppa fierdha aret⁴⁾ a sancte Mathie apostoli dagh vnder wart jncigle.⁵⁾

5004.

1354 Febr. 26.

Köpebref utfärdadt af Karl Gismundsson m. fl. till Karl Ingebjörnsson å ett markland jord i Ytter-Härnevi.

Orig. på perg. i Sv. Riksark.

Allom them pætta breff høræ ok seæ sændir Karl Gismundason, Jonis Thyrkilsson, Thomas Enbyornason ewærdelikæ helso meth Gudhi. Thæt see allom mannom konnugh swa pem som koma skulu swa som pem som nu æru, pæt wi hafwm salth enom skælikom manne Karle Ingebyornason eet markland iordh ii Ytra Hernewi fyri thrætighi markir ok hundrapa ok kœnnom os pem fullerika hafwa vpburith, hwilika jordh jak Karl Gismundason af minæ wæghna ok mina broþirs barna wæghna Ingewals, jak Jonis ok jak Thomas af wara husfrw wæghna afhændom os ok warom ærwingiom meth husom, jordh, akir ok engh, næær by ok fyærre meth allom tillaghom engo vndan takno, ok hemolom them sama fornempda Karle ok hans ærwingiom til ewærdelika ægho ægha skulande. Kan pæt ok swa wara, at the jordh kan hindras ælla qwælias for hanom, tha bindom wi os þer til ok wara

¹⁾ C: 'vonnen'.

²⁾ C har för denna sista afdelning följande läsart: 'Item kärer nogre på lösan karl. Tha skal han stempnas medh ij mannom. Item farar han för at han borth loper för en lagatingh hålsb som ther näst kommer efter, oc gör lika för sin broth som för är sagt. Item vil han ej komma oc får ey borgan för sigh, thå må vår fogte them vitherliga taga oc them göma ther til han vil lika gerna göra'.

³⁾ C har efter orden 'ey aat spordom' endast: 'forgiort sit ärfuode oc böthe iii mark'.

⁴⁾ C: 'oppa fämthe årett'.

⁵⁾ B tillägger: 'Och thil thenne för:ne scriffuelse sätia wij norebergzmen bergzincigle för thenne scriff til en stadfestilse, att wårt konunga breff så inneholde, som her fore scriffuit står'.